

21. század „új” műveltsége sem nélkülözheti az irodalmat. (*Pannonica Kiadó Kft.*, Budapest, 2002)

CSÁNYI KRISZTINA

FÜST MILÁN ÖSSZEGYŰJTÖTT LEVELEI

Ez a méreteit tekintve is hatalmas kötet megerősítheti azt a véleményünket, hogy az írók magánéletét, bizalmas vagy szándékosan homályos közléseit nem szerencsés műalkotásaikhoz kapcsolni. A különc ember lehet nagy író, amint az volt Füst Milán is, aki persze már életében legendásította önmagát és műveit.

Nem egy róla szóló, különben igen értékes könyvben, tanulmányban szó esik életidegenségről. Kétségtelen, hogy az élet fogalmát merőben másként értelmezte, mint mi szoktuk; ezt sejteti az a mogorva kijelentése is, amely szerint neki csak pályarajza van, életrajza nincs. Levelezését és naplóját olvasva rádöbbenhetünk ennek igazságára. Személyes közlései ugyanis életműve burkát alkotják, azt azonban megérthetjük, miért érezte a műalkotás egyik meghatározó elemének az indulatot. Írótságainál sokkal nagyobb, szinte mániás indulattal védte meg belső világát, szuverén írói voltát. Ebbe a világba csak nagyon kevés híve nyerhetett bepillantást, s ezeket igyekezett hol szelíden, hol erőszakosan kalauzolni, meggyőződése elfogadására bírni. Noha folyvást betegségeiről, elcsúszásáról panaszkodott, a halálra készülő benyomását keltve már fiatalon is, tulajdonképpen szerencsésnek mondhatjuk, mert a legkritikáiban kételkedett önmagában, zseni-tudata sokkal erősebb volt testi gyengeségeinél, amelyeket talán azért hangsúlyozott oly sokszor, hogy mentesüljön mindentől, ami tehetsége kifejtésében gátlható. Ám arról sosem feledkezett meg, hogy önmagát adminisztrálja. A jelek szerint úgy érezte, hogy környezetének kötelessége is azt hirdetni, igazolni. Hű tanítványait — jó néhány kitűnő író és költő vallotta mesterének — levelekkel ostromolta, hogy írjanak legújabb művéről, de jaj volt annak, aki nem elvárásainak szellemében tette ezt. A kritikákra terjedelmes írásművekben válaszolt. Előbb kifejtette, hogy a bírálatot természetesen elfogadja, majd tételesen megcáfolta, s ezekből a fejtegetésekből nem hiányzik az indulat sem. Szívderítő például Fülep Lajosnak írt eszme-futtatásait olvasni, amelyekben szánakozva jelenti ki, hogy Fülep bizony-bizony felületes ítéze.

Ugyanakkor jól kirajzolódik leveleiből, hogy tudta, melyek a legjobb, legfontosabb írásai, s ez a véleménye nem egyszer találkozik utókorá

értéktételével. Nagyon fontosak és tanulságosak *A feleségem története* vagy a *IV. Henrik* kapcsán írt levelei. Jogos öntudattal ostromozta a különféle antológiák összeállítóit, ha felületesen válogattak verseiből. Kitűnő érzékkel fedezett föl tehetségeket, például Illyés Gyulát — aki később a romlás jelképe lett naplójában és leveleiben —, vagy a tragikus véget ért Gelléri Andor Endrét, aki kivételesen tehetséges elbeszélő volt. S legalább oly szenvedélyesen egyengette pályájukat, amekkora indulattal ragaszkodott véleményéhez. Shakespeare sehogy sem vitte át az általa föltett mércét, de Tolsztojnak, Thomas Mann-nak is komoly nehézségei voltak.

Irodalomtörténeti szempontból forrásértékűek Kosztolányinak írt levelei, roppant érdekes Babits-hoz szóló sorait összevetni később megfogalmazott, meglehetősen kritikus értékelésével, s elgondolkodtató, hogy a kortárs irodalomról alig-alig akadt elismerő megjegyzése. Persze, ki közelíthette volna meg — Füst Milánt?

A gyűjteményt kellő tapintattal és nagy hozzáértéssel Szilágyi Judit állította össze. Szerencsére derűs perceket is szerez némelyik levél, amely azt bizonyítja, hogy Füst Milán akkor sem ismert tréfát, ha honoráriumról volt szó, és ahhoz is értett, miképp teheti hivatalos eseményé művének bemutatóját. (*Fekete Sas Kiadó*, Budapest, 2002)

RÓNAY LÁSZLÓ

JELES JOGOK — JOGOS JELEK

Meglepő könyv. Meglepő, mert a *Nyelvi jogok — társadalmi konfliktusok* alcímű tanulmánykötet a kérdések nem várt gazdagságával és aktualitásával szembesíti, avagy ajándékozza meg olvasóit. Noha az sem volna lebecsülendő, ha a gyűjteménynek csupán művelődéstörténeti hozadéka lenne, a Magyar Szemiotikai Tanulmányok harmadik, Balázs Géza és Voight Vilmos szerkesztette kötete ennél többre tesz (sikeres) kísérletet, amennyiben vizsgálódásait a jel tudományának abban a jelenben is élő és ható válfájában helyezi el, amely a társadalmi s kulturális jelek, jelzések létrehozásának, rendszerének és befogadásának értelmezésére szakosodott.

Kétségtelen, az egyéni és közösségi, nemzeti és kulturális önazonosság olyan szokásrendszerhez kötött, amely éppúgy magában foglalja a nyelvet, mint például az öltözködést és tárgyi környezetünk kialakítását, az ünnepeket és hiedelmeket, sőt jogrendszerünket, a művészeteket és vallásokat. A kötet tiznél több írásai ezek közül a területek közül választanak néhányat részletesebb elemzésre. Szabó Irén tanulmánya a föl-